

DOI 10.34132/pard2024.26.06

Отримано: 17 червня 2024
Змінено: 22 жовтня 2024
Прийнято: 15 листопада 2024
Опубліковано: 30 грудня 2024

Received: 17 June 2024
Revised: 22 October 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 30 December 2024

Olha Andrieieva
Nataliia Larina
Yurii Ruban

FEATURES OF DECENTRALIZATION IN THE UK: EXPERIENCE OF INTERACTION BETWEEN THE GOVERNMENT AND CIVIL SOCIETY FOR UKRAINE

The article establishes that Brexit has put decentralization in the UK under serious threat. It is stated that there is a sharp gap between the way decentralization agreements are interpreted in Westminster and the way they are interpreted in Wales, Scotland and Northern Ireland. Brexit has caused serious divisions between the main ruling parties in Northern Ireland - Sinn Féin, which heads the regional government and advocates a reunited Ireland, and the Democratic Unionist Party (DUP), which advocates the region remaining within the UK. The article explores how the UK governments could conclude new UK-wide agreements. The focus is on the environment, agriculture and fisheries, three policy areas in which the powers devolved to the regions in the process of decentralization are in significant conflict with post-Brexit EU law.

It is proved that decentralization in the United Kingdom is closely linked to its membership of the EU, which provides an external system of support for internal governance. Brexit destabilizes the internal settlement and raises a number of serious constitutional issues. The UK's membership of the EU has reduced the possibilities for secession and independence in both Scotland and Northern Ireland. This is because the seceding territories were supposed to share an economic and regulatory

space with England. Thus, the vertical scaling up to the EU and down to the subnational level largely coincided.

The article establishes that the decentralization settlement was achieved during the UK's membership of the EU and is deeply rooted in it at the legislative level. For those in favour of Brexit, EU membership contradicts the unitary vision of the state based on the supremacy of parliament. However, if we consider the UK as a union, there are many similarities between it and the EU. The development of relations between the government and civil society plays a significant role in the decentralization process, which can be useful for Ukraine in the context of its integration processes into the EU.

Key words: Brexit, decentralization (devolution), EU, UK, autonomous regions, interaction between government and civil society, legislation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах державного розвитку України зростання децентралізації досягається шляхом удосконалення механізмів інтеграції та консолідації структурних складових системи державного управління та інститутів громадянського суспільства. Оптимальне поєднання централізації та децентралізації управління забезпечується делегуванням повноважень на нижчий рівень та взаємодією з суспільним сектором у межах передачі управлінських функцій для задоволення потреб споживачів. Тож враховуючи вплив світових тенденцій на розвиток українського суспільства, досвід розвитку радикальної реформи структур управління Великої Британії, вивчення можливостей децентралізації у цій державі, питання міжсекторальної взаємодії влади та громадянського суспільства набуває все більшої актуальності.

Можливості передавати повноваження автономним регіонам в умовах децентралізації влади (деволюції) у Великобританії, встановлювати свої власні закони неухильно збільшувалися з початку 1990-х рр. Тодішній прем'єр-міністр Великобританії Т. Блер разом із Лейбористською партією сприяли створенню уряду

з розподілом влади між двома основними партіями в Північній Ірландії та передали додаткові повноваження Шотландії. Однак процес виходу Великобританії з ЄС – Брекзит (англ. Brexit) міг негативно вплинути на процеси децентралізації у країні.

Аналіз наукової літератури свідчить, що після Брекзиту у Великобританії відбувся збій у функціонуванні нормативно-правового забезпечення діяльності багатьох сфер суспільного розвитку, зокрема: перестали функціонувати безліч різних нормативних актів і галузей права (близько 158), що регулюються по всьому ЄС з Брюсселя. Більшість законів було передано безпосередньо автономним регіонам Великобританії, але національний уряд у Вестмінстері визначив галузі, в яких вони хотіли б мати можливість ухвалювати закони централізовано для всієї Великобританії. Уряд Великобританії стверджував, що це лише тимчасовий захід, покликаний уникнути будь-яких розбіжностей у регулюванні єдиного ринку країни, щоб забезпечити плавний вихід з ЄС. Однак проблема полягала в тому, що деякі з повноважень автономні регіони мали б повернути національному уряду Великобританії у Вестмінстері, і вони поширюватимуться на галузі, які були передані та контролювалися автономними регіонами під час децентралізацій, включно із сільським господарством, рибальством, охороною довкілля, регулюванням харчових продуктів і тваринництва.

Обидві сторони, ЄС і Велика Британія, визнають, що мають бути укладені нові угоди на рівні всієї Великобританії, які замінять діючі рамки ЄС. Вони погоджуються з тим, що вихід з угоди може мати непередбачувані наслідки, наприклад дестабілізація внутрішнього ринку Великобританії, створення нових бар'єрів для ведення бізнесу на всій території країни та недобросовісна конкуренція між компаніями, що базуються в різних країнах світу, а також ускладнення в укладенні нових торговельних угод для Великобританії. Але те, як підходити до цих нових міжсекторальних угод у масштабах усієї Великобританії, виявилось головним спірним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вихід Великобританії зі складу Європейського Союзу є актуальним напрямком для різноманітних досліджень і привертає увагу великої кількості

дослідників. Однак, в українській науковій думці ця проблематика є недостатньо розробленою і авторка опиралася переважно на науковий доробок британських, європейських та американських дослідників. Особливо значний внесок у дослідження наслідків Брекзиту для процесів децентралізації зробили такі вчені, як Бредбері Дж., Волл М., Гендерсон Д., Евершед Д., Конвері А., Келлам Д., Кенні М., Кітінг М., МакКрон Д., Мерфі М., Мітчел М., Оуен Д., Паун А., Ролінгс Р., Сержант Д., Тімонт Д., Шаттлворт К., Шелдон Д..

Важливий вплив на розвиток дослідженням у цій сфері діяльності є стаття британського вченого М. Кітінга «Між двома союзами: деволуція Великобританії, європейська інтеграція та Брекзит». Автор показує, що останні десятиліття Великобританія стала ареною проведення радикальної реформи структури управління. Відбулася приватизація, скорочення соціального забезпечення та численні реформи управління. У Шотландії, Уельсі та Північній Ірландії було створено децентралізовані інститути, проте питання про територіальне управління в Англії залишається невирішеним. Природа «територіальної держави» залишається спірною: одні бачать у ній унітарну державу, інші – багатонаціональний союз або федерацію, що формується. Децентралізація була підкріплена членством у ЄС, який забезпечив систему зовнішньої підтримки, економічний союз та дозволив залишити осторонь питання суверенітету.

На переконання авторів, Брекзит чинить величезний відцентровий тиск на Великобританію, як союз, але ні поділ на окремі держави, ні реорганізація в унітарну державу не є простими альтернативами [4].

Інтерес представляє дослідження британських дослідників Дж. Бредбері, А. Конвері та М. Волла, які відзначають «Брекзит як критичний момент у політиці децентралізації у Великобританії: порівняльний аналіз впливу Брекзиту на територіальні стратегії партій». У цій статті теоретично розглядається референдум 2016 р. щодо Брекзиту як критичний момент у політиці Великобританії та аналізується його вплив на децентралізацію з використанням концепції регіональної влади. Стверджується, що Брекзит збільшив

можливість перебалансування вимірів регіональної влади, присутніх у децентралізації Великобританії – самоврядування та спільного правління. Висуваються гіпотези щодо територіальних стратегій партій, які верифікуються на основі контент-аналізу маніфестів на загальних виборах 2015 та 2017 рр. у Великобританії. Аналіз показує, що у період з 2015 по 2017 р. кількість пропозицій щодо спільного правління збільшилася в контексті послідовності у загальному територіальному позиціонуванні партій. З метою застосування досвіду Великобританії в Україні та, враховуючи стратегічний курс України на вступ до Європейського Союзу, необхідно взяти до уваги виняткову важливість імплементації європейських стандартів децентралізації державної влади та інституційного, функціонального бюджетно-фінансового та матеріально-технічного посилення ролі місцевого самоврядування в конституційно-правовій системі держави і суспільства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основна мета статті полягає у виокремленні особливостей децентралізації у Великобританії в контексті взаємодії влади з громадянським суспільством під час її членства у ЄС в умовах Брекзиту, що є важливими в умовах інтеграційних процесів України до ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним напрямком державної реформи в Україні стала децентралізація, адже саме цей процес сприяє незалежній та ефективній діяльності органів місцевого самоврядування. В юридичній літературі зазначається, що децентралізація – це процес розширення та прав і повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчестоящих органів і організацій з одночасним звуженням прав і повноважень органів місцевого самоврядування. З найбільш важливих і актуальних викликів у цьому контексті є підвищення ефективності розвитку територіальних громад. Отримані результати дослідження свідчать, що постійне вдосконалення процесу сталого розвитку в межах окремої територіальної громади можливе лише завдяки сталому стратегічному плануванню із акцентом на тактичних та оперативних аспектах цього процесу [15].

Як правило, децентралізація здійснюється цілеспрямовано з метою оптимізації практичного вирішення питань загальнодержавного значення, а також реалізації конкретних регіональних і місцевих програм. Децентралізація – це форма розвитку демократії, яка одночасно зберігає єдність держави та її інститутів і водночас розширює можливості місцевого самоврядування. Вона має на меті активізувати населення для задоволення власних потреб, звужити сферу впливу держави на суспільство сферу впливу держави на суспільство, а також зменшити витрати на утримання державного [16]. Цей процес сприяє розвитку прямої демократії, оскільки передбачає передачу управління низкою справ місцевого рівня безпосередньо в руки зацікавлених осіб, що веде до побудови громадянського суспільства.

Тож повна децентралізація влади – досить складний і тривалий процес, але він є необхідний для формування незалежних і спроможних територіальних громад. Система управління, яка склалася в нашій країні – уряд – область – район – сільська рада – позбавила місцеву владу можливості здійснювати ефективну політику в інтересах громадян, які проживають на її території. Тому існуючі механізми передачі повноважень Великобританії, розроблені в рамках членства в ЄС, і багато переданих повноважень у сфері регіональної політики та державного управління національним урядам, у процесі децентралізації країни, розроблялися з урахуванням того, що Сполучене Королівство є частиною ЄС. Сільськогосподарські та екологічні стандарти є хорошими прикладами, і в міру виходу Великобританії з регулюючих режимів ЄС багато повноважень мають повернутися до децентралізованого рівня, до центрального уряду в Лондоні. З цього погляду Брекзит істотно впливає на інтереси Великої Британії, позначиться на роботі не тільки членів урядових структур Великобританії, а й членів делегованих урядових структур Північної Ірландії, Шотландії та Уельсу.

Майбутні торговельні відносини Сполученого Королівства з ЄС та країнами, що не входять до ЄС, матимуть вирішальне значення для ключових галузей промисловості на самоврядних

територіях. Реалізація цих відносин урядами автономних територій відіграватиме певну роль у визначенні майбутнього обсягу переданих повноважень. У світлі вищезазначених міркувань парламентські комітети Шотландії та Уельсу висунули позицію, згідно з якою децентралізовані інститути повинні мати значний ступінь впливу на позиції уряду Великобританії на переговорах. Очікується, що до завершення періоду імплементації уряди Великобританії та автономних територій досягнуть угоди про створення «загальних рамок» для регулювання розбіжностей у політиці в галузях, які передано до відання Великобританії, але які раніше регулювалися й обмежувалися законодавством ЄС. Чиновники вже виконали значну міжурядову роботу з цих питань, але для їхнього остаточного оформлення знадобляться подальші, потенційно складні, переговори за участю міністрів [6].

Крім того, уряди автономних територій виявляють значний інтерес до специфіки та управління «Фондом спільного процвітання» (англ. Shared Prosperity Fund), який має замінити структурні фонди ЄС. Ці фонди історично є найважливішим джерелом фінансової підтримки для автономних урядів. З огляду на обмежені часові рамки імплементаційного періоду парламентам необхідно було зайняти активну позицію, щоб забезпечити свій вплив на рішення, що матимуть далекосяжні наслідки для конституції Великобританії. Розв'язання цих питань призвела до безпрецедентного рівня спільної роботи чотирьох урядів. Наводились переконливі аргументи, що були висунуті комітетами Палати Громад та Лордів, Парламенту Шотландії та Національної Асамблеї Уельсу, на користь того, що робота окремих парламентів має бути посилена міжпарламентською координацією. Такий підхід є показником зміцнення колективного голосу парламентів у їхніх відносинах з урядами і унеможливорює надмірне дублювання, а також сприяє приверненню уваги політиків Вестмінстера до важливих питань, які в іншому разі вони могли б не помітити [8]. Такий міжурядовий досвід є цінним для запровадження в Україні.

Однак для того, щоб забезпечити підтримку всіх відповідних парламентів, вкрай важливо, щоб будь-яка міжпарламентська робота

велася з урахуванням автономії кожного парламенту і на основі справжньої взаємності та відсутності ієрархії. Найдоступнішою платформою для міжпарламентського співробітництва є Міжпарламентський форум з Брекзиту (МПФБ), який було створено в неформальному форматі у 2017 р. У засіданнях МПФБ брали участь члени комітетів з усіх парламентських палат Великобританії, до компетенції яких входили конституційні питання, справи ЄС і делеговане законодавство. Протягом двох років Форум збирався вісім разів, причому місце проведення засідань змінювалося щоразу. Спочатку МПФБ зосередився на питаннях деволуції, що виникли під час ухвалення законопроекту про Брекзит. Однак відтоді його порядок денний розширився і став охоплювати загальні рамки і виконувати роль децентралізованих інститутів у майбутніх торговельних переговорах.

Відповідно до принципів обміну інформацією та накопичення знань, виокремлено функції МПФБ, зокрема: Форум не проводить жодних офіційних перевірок, збирається в закритому режимі, зокрема з міністрами; виробляється спільна позиція парламентів, про що свідчить надсилання учасниками МПФБ листів міністрам уряду Великобританії після відповідних зустрічей.

Учасники МПФБ загалом позитивно оцінюють роль групи, яка дає можливість розглянути питання про те, чи є підстави для розвитку контрольного механізму міжпарламентських відносин, що пов'язаний із Брекзитом. Цілком імовірно, що загальні рамки будуть особливо придатними для цієї мети. Передбачається, що деякі рамки носитимуть законодавчий характер, що потребуватиме ухвалення первинного законодавства у Вестмінстері та клопотань про законодавчу згоду в парламентах автономних територій. Однак більшість рамкових програм матимуть не законодавчу форму і, як наслідок, не піддаватимуться будь-якому формальному контролю [12].

З огляду на той факт, що ці рамки застосовуватимуться на всій території Великобританії, доцільно розглянути питання щодо створення міжпарламентського діалогу між урядами з метою координації контролю в міру проведення переговорів.

Роль міжпарламентського діалогу у Великобританії могла б бути аналогічною до ролі Конференції комітетів з питань Співтовариства та європейських справ парламентів ЄС (фр. COSAC). Конференція може виникнути в неформальній обстановці, спираючись на відносини, що склалися в рамках МПФБ. Цілком імовірно, що деякі окремі рамкові програми або процес рамкових програм загалом стануть слухними темами для спільних засідань зі збору доказів, розслідувань та звітів за участю окремих комітетів різних законодавчих органів [12].

Комітети Парламенту Шотландії та Національної асамблеї Уельсу беруть активну участь у спільних заходах з комітетами Палати громад. У Палаті громад, після Брекзиту, було внесено зміни, які полегшують присутність члена одного обраного комітету на засіданнях іншого як запрошеного гостя за умови, що сфери інтересів комітетів значною мірою збігаються. Така модель може бути розширена за рахунок запрошення гостей з аналогічних комітетів парламентів автономних територій, що дасть змогу створити форму міжпарламентського співробітництва, яка не потребує великих ресурсів. У разі встановлення такої угоди було б логічно, щоб вона була взаємною, це дозволило б членам комітетів Вестмінстера відвідувати комітети децентралізованих парламентів [12]. Для України зазначені модель та форма також можуть бути імplementовані в контексті взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства.

Також у Великобританії лунали заклики щодо створення більш формального міжпарламентського органу, таку пропозицію було висунуто Комітетом з державного управління та конституційних питань Палати громад (англ. PACAS) під керівництвом Б. Дженкіна, а також Комітетами з конституції та ЄС Палати лордів. Сам МПФБ запропонував вивчити питання про створення офіційних структур, проте консенсусу між усіма зацікавленими сторонами ще не досягнуто. Зокрема, в автономних парламентах існує побоювання, що це може обмежити можливості комітетів у кожному парламенті щодо проведення власних перевірок. Окрім того, залишаються невирішеними питання, що стосуються точної структури, складу,

ролей, штатного розкладу та фінансування формалізованого міжпарламентського органу. Тому видається малоімовірним, що такий орган буде створено у майбутньому. Проте, в контексті очікуваного розширення спільного формування політики між урядами, заклики до створення такого органу навряд чи ослабнуть у довгостроковій перспективі [12].

За останні двадцять років Великобританія перетворилося з унітарної держави на складне багаторівневе політичне утворення зі складною системою державного управління завдяки процесу асиметричної децентралізації. Відповідно, що Шотландія, Уельс і Північна Ірландія тепер мають власні виконавчі та законодавчі органи, у той час як Англія продовжує управлятися безпосередньо з центру. Така схема дозволила децентралізації розвиватися без фундаментальної реформи Конституції Великобританії, залишивши невирішеними такі важливі питання як визначення рівня суверенітету і закріплення нових інститутів. Одним із чинників, які зробили це можливим, є те, що децентралізація з 1999 р. відбувалася повністю під час членства Великобританії в ЄС і була сформована під його впливом.

ЄС забезпечив основу для нового конституційного врегулювання та допоміг зберегти власний союз Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Брекзит кидає виклик цьому союзу: верховенство права ЄС (а також Європейської конвенції з прав людини) закладено в актах про передачу повноважень – децентралізації, тож передані законодавчі повноваження автономним регіонам країни можуть бути скасовані будь-яким судом за їх порушення. Дійсно, більшість суперечок щодо повноважень законодавчих органів, наділених додатковими повноваженнями, відбувалася на підставі європейського, а не британського права. Принаймні, Брекзит вимагатиме виключення відповідних положень з актів про передачу повноважень в межах децентралізації [7].

Членство в ЄС також уможливило більш широку форму передачі повноважень, оскільки захищає як Великобританію, так і єдиний ринок ЄС, регулює конкуренцію і має справу із зовнішніми наслідками загальної політики ЄС. Сільське господарство, навколишнє се-

редовище, регіональна політика, аспекти правосуддя та внутрішніх справ не належали до компетенції Великобританії, а належали до компетенції ЄС. У цих сферах не існує британських структур або міністерських департаментів, тому координація відбувалася через формування політики ЄС, де національні держави мають узгодити спільну лінію перед початком переговорів в межах ЄС.

У більш загальному сенсі, ЄС забезпечує дискурсивну основу ідей щодо спільної та розділеної влади, або того, що можна назвати «пост-суверенітетом». Це має провідне значення в управлінні багатонаціональною державою, якою є Великобританія. Врегулювання конфлікту в Північній Ірландії вимагає вихід за традиційні рамки суверенітету, тим самим дозволяючи громадянам мати множинні ідентичності та лояльність. Прикладом цього є транскордонне співробітництво і загальноірландські та британсько-ірландські інституції, такі як Британсько-Ірландська рада (англ. The British-Irish Council) до якої входять уряди Великої Британії та Республіки Ірландії, три автономні уряди Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії а також Нормандські острови та острів Мен. У Шотландії Британсько-Ірландська рада також сприяла поширенню ідеї багаторівневого управління. Як і в інших частинах ЄС, вона забезпечує зовнішній вимір децентралізації [14].

Шотландська національна партія (ШНП) виступає за незалежність Шотландії, але в рамках ЄС, який забезпечує внутрішню систему підтримки і визначає поняття необмеженого суверенітету. Опитування показують, що більшість шотландців не прагнуть прямолінійного відновлення суверенітету, а підтримують систему, що складається з декількох рівнів управління. Отже, Брекзит створює значні виклики для конституційного врегулювання у Великобританії, що ускладнюється тим фактом, що 62% шотландців проголосували за те, щоб залишитися у складі ЄС. Усі політичні партії, представлені в шотландському парламенті, виступали за збереження членства в ЄС. Однак після виборів у травні 2016 р. і подальшого референдуму з Брекзиту в лавах консерваторів, лейбористів і навіть ШНП з'явилася невелика кількість прихильників кампанії за Брекзит (англ. «Leave»).

У Північній Ірландії 56% виборців проголосували за те, щоб залишитися у складі ЄС, хоча ця цифра приховує значний поділ між двома громадами. Націоналісти в переважній більшості висловилися за те, щоб залишитися в ЄС, тоді як думки юніоністів розділилися. Дві основні політичні партії перебували в різкій опозиції одна до одної [5].

Серед автономних територій було виявлено низку спільних проблем, що викликають занепокоєння. Так у Шотландії та Уельсі існує значна перевага на користь того, щоб Великобританія залишилася в Єдиному ринку, тоді як у Північній Ірландії така ж перевага надається збереженню відкритого кордону з Республікою Ірландія, що означатиме збереження тісного зв'язку з Єдиним ринком. Крім того, в Уельсі і, особливо, в Шотландії існує підтримка подальшого вільного руху робочої сили. Природа майбутніх відносин Великобританії з Єдиним ринком і Митним союзом залишається незрозумілою. Уряд Шотландії віддавав перевагу диференційованому варіанту Брекзиту, який дозволив би Шотландії залишитися в межах єдиного ринку, хоча і в Митному Союзі з Великобританією, навіть після виходу з нього Великобританії. Уряд Шотландії виступав за збереження свободи пересування для працівників між Шотландією та ЄС, а також з рештою Великобританії. Шотландія прагне отримати додаткові повноваження, необхідні для транспонування та імплементації правил єдиного ринку. Уряд Великобританії формально не відкинув ці пропозиції, однак він зазначив, що не підтримує територіально диференційований Брекзит, на відміну від деяких секторальних домовленостей [5].

Шотландія не отримала диференційовану угоду і шотландський уряд залишає за собою право призначити ще один референдум про незалежність. Слід визнати, що це вимагатиме згоди Парламенту Великобританії і якщо такої згоди не буде, може виникнути «конституційний глухий кут». Однак, перспектива незалежності в умовах Брекзиту є більш складною, ніж незалежність, яку пропонували на шотландському референдумі у 2014 році. За такого сценарію передбачалося, що і Шотландія, і решта Великобританії будуть членами ЄС, з відкритою торгівлею, вільним пересуванням людей

і відсутністю фізичного кордону між ними. В умовах виходу Великобританії з ЄС та Єдиного ринку незалежність Шотландії стає значно складнішим завданням. Обсяг торгівлі Шотландії з рештою Великобританії в чотири рази перевищує обсяг її торгівлі з ЄС.

В останні десятиліття в Сполученому Королівстві відбулася значна реформа структур публічного управління. Вона включала в себе приватизацію, скорочення соціального забезпечення і управлінські реформи. Перерозподільна регіональна політика була скорочена. У Шотландії, Уельсі та Північній Ірландії були створені децентралізовані інститути, однак питання про територіальне управління Англією залишалося невирішеним. Політичний устрій Великобританії розглядається з однієї позиції дослідників, як унітарна держава, і як багатонаціональний союз або федерація, що формується. Децентралізація була підтримана членством у ЄС, який надав зовнішню підтримку Великій Британії, забезпечив економічний союз і дозволив залишити осторонь питання суверенітету.

Висновки. Членство Сполученого Королівства в ЄС стало важливим чинником розвитку децентралізації. Однак вихід Великобританії з ЄС здатний створити величезний відцентровий тиск на союз. Великобританія є яскравим прикладом тиску і проблем, пов'язаних з реорганізацією, легітимністю і суверенітетом, з якими стикаються сучасні європейські держави, в тому числі Україна. Однак, в умовах Брекзиту урядові бюрократичні структури продовжуватимуть чинити значний вплив на траєкторію децентралізації. Можна з повною підставою припустити, що в Великобританії, за відсутності якихось істотних змін в обставинах, перевагу, як і раніше, надаватимуть збереженню певного ступеня автономії центрального уряду.

Врегулювання децентралізації було досягнуто під час членства Великобританії в ЄС і глибоко вкоренилося на законодавчому рівні. Для тих, хто виступає за Брекзйт, членство в ЄС суперечить унітарному баченню держави, заснованому на верховенстві парламенту. Однак якщо розглядати Великобританію як союз, то між нею та ЄС існує чимало схожих характеристик. Як Великобританія,

так і ЄС – це асиметричні, квазіфедеративні, багатонаціональні та демократичні союзи. Таким чином, їх можна розглядати як «постсуверенні» держави, що кидають виклик звичайним конституційним категоріям. Членство в ЄС забезпечує дискурсивний простір, у якому можуть реалізовуватися «постсуверенні» ідеї суверенітету. Однак інституційні можливості для субдержавних акторів розчарували тих, хто виступає за Європу регіонів або народів. Членство Великобританії в ЄС знизило можливості на відділення та незалежність як у Шотландії, так і в Північній Ірландії. Це пояснюється тим, що передбачалося, що території, які відокремилися, поділятимуть економічний і регуляторний простір з Англією. Таким чином, вертикальне масштабування до Європи і вниз до субдержавного рівня значною мірою збіглися.

Таким чином, окреслені особливості децентралізації як форми влади у Великобританії під час її членства у ЄС в умовах Брекзиту, є важливими для України. На прикладі Великої Британії доцільно рекомендувати запровадження міжсекторальної взаємодії влади та суспільства задля ефективного вирішення інституційних проблем децентралізації в Україні.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті встановлено, що Брекзит поставив децентралізацію у Великій Британії під серйозну загрозу. Констатовано наявність різкого розриву між тим, як угоди про децентралізацію інтерпретуються у Вестмінстері, і тим, як вони інтерпретуються в Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії. Брекзит викликав серйозні розбіжності між основними правлячими партіями в Північній Ірландії – Шинн Фейн, що очолює регіональний уряд і виступає за возз'єднану Ірландію, та Демократичною юніоністською партією (ДЮП), що виступає за збереження регіону у складі Великобританії. У статті проводиться дослідження про те, як уряди Великобританії

могли б укласти нові загальнобританські угоди. Основна увага приділяється навколишньому середовищу, сільському господарству та рибальству, трьома сферами політики, в яких повноваження, що були передані регіонам у процесі децентралізації, суттєво суперечать законодавству ЄС після Брекзиту.

Доведено, що децентралізація в Сполученому Королівстві тісно пов'язана з його членством у ЄС, який забезпечує зовнішню систему підтримки внутрішнього врегулювання. Брекзит дестабілізує внутрішнє врегулювання і порушує низку серйозних конституційних питань. Членство Великобританії в ЄС знизило можливості на відділення та незалежність як у Шотландії, так і в Північній Ірландії. Це пояснюється тим, що передбачалися території, які відокремляться, поділятимуть економічний і регуляторний простір з Англією. Таким чином, вертикальне масштабування до ЄС і вниз до субдержавного рівня значною мірою збіглися.

В статті встановлено, що врегулювання децентралізації було досягнуто під час членства Великобританії в ЄС і глибоко вкоренилося в ньому на законодавчому рівні. Для тих, хто виступав за Брекзит, членство в ЄС суперечить унітарному баченню держави, заснованому на верховенстві парламенту. Однак, якщо розглядати Великобританію як союз, то між нею та ЄС існує чимало схожих характеристик. Значна роль у процесі децентралізації належить розвитку взаємовідносин між владою та громадянським суспільством, що може бути корисним для України в умовах інтеграційних процесів до ЄС.

Ключові слова: Брекзит, децентралізація (деволюція), ЄС, Велика Британія, автономні регіони, взаємодія влади та громадянського суспільства, законодавство.

Author Contributions: Conceptualization, B.W.A. and L.W.F.; Writing – original draft, B.W.A. and L.W.F.; Writing – review & editing, B.W.A. and L.M.F. Authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The authors declare no conflict of interest.

References

1. Bradbury, J., & Convery, A. (2023). Wall M. Brexit as a critical juncture in the politics of UK devolution: a comparative analysis of the effects of Brexit on parties' territorial strategies. *Regional & Federal Studies*, (pp. 1-22). Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/13597566.2023.2185610> [in English].
2. Brexit: devolution. 4th Report of Session 2017-2019. (2017). (n.d.). *brexit.hypotheses.org*. Retrieved from: <https://brexit.hypotheses.org/files/2017/04/Dévolution.pdf> [in English].
3. Good Friday Agreement. Agreement reached in the multi-party negotiations. (1998). (n.d.). *cain.ulster.ac.uk*. Retrieved from: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm> [in English].
4. Keating, M. (2022). Between two unions: UK devolution, European integration and Brexit. *Territory, Politics, Governance*, (Vol. 10), 5, (pp. 629-645). Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/21622671.2022.2050939> [in English].
5. Keating, M. (2017). Brexit and Devolution in the United Kingdom. *Politics and Governance*, (Vol. 5), 2, (pp. 1-3). Retrieved from: <https://doi.org/10.17645/pag.v5i2.920> [in English].
6. Kenny, M. (2022). Governance, politics and political economy – England's questions after Brexit. *Territory, Politics, Governance*, (Vol. 10), 5. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/toc/rtep20/10/5> [in English].
7. McCrone, D., & Keating, M. (2021). Questions of sovereignty: Redefining Politics in Scotland. *The Political Quarterly*, (Vol. 92), 1, (pp. 14-22). Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12958> [in English].
8. Murphy, M., & Evershed, J. (2021). Contesting sovereignty and borders: Northern Ireland, devolution and the union. *Territory, Politics, Governance*, (Vol. 10(5)), (pp. 661-677). Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/21622671.2021.1892518> [in English].
9. Paun, A., Henderson, D., & Mitchel, M. (2022). How do officials and ministers across the UK cooperate and resolve disputes? *www.instituteforgovernment.org.uk*. Retrieved from: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainer/intergovernmental-relations> [in English].

10. Paun, A., Sargeant, J., & Shuttleworth, K. (2017). Devolution: Joint Ministerial Committee. *www.instituteforgovernment.org.uk*. Retrieved from: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/devolution-joint-ministerial-committee> [in English].
11. Prime Minister and Heads of Devolved Governments Council communiqué. (2022). (n.d.). *www.gov.uk*. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/publications/prime-minister-and-heads-of-devolved-governments-council-communique-10-november-2022> [in English].
12. Sheldon, J. (2020). Devolution arrangements within the UK during the next phase of Brexit. *ukandeu.ac.uk*. Retrieved from: <https://ukandeu.ac.uk/brexit-and-intergovernmental-coordination-within-the-uk/> [in English].
13. Thimont, J., Owen, J., Paun, A., & Kellam, J. (2018). Devolution after Brexit. Managing the environment, agriculture and fisheries. *www.instituteforgovernment.org.uk*. Retrieved from: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/IFGJ6070-Devolution-After-Brexit-180413-FINAL-WEB.pdf> [in English].
14. Rawlings, R. (2022). Wales and the United Kingdom: a territorial constitutional policy drive. *Territory, Politics, Governance*, (Vol. 10), 5, (pp. 714-732). Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/21622671.2022.2036630> [in English].
15. Zhovnirchuk, Y., Chernov, S., Larina, N., Lukashuk, M., & Antonova, L. (2023). Strategic planning for the sustainable development of territorial communities. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, (Vol. 18), 7, (pp. 2097-2105). Retrieved from: <https://doi.org/10.18280/ijstdp.180712> [in English].
16. Tsekhanovych, V., Bizonych, D., Larina, N., Moskalenko, S., & Snizhko, D. (2022). Decentralization and euroregional development in Ukraine: problems and prospects for development. *Relações Internacionais no Mundo Atual*, (Vol. 3), 36, (pp. 2316-2880). Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.21902/Revri-ma.v3i36.5763> [in English].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Ольга Андрєєва, д. політ. н., професор, професор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: AndreevaOlga@knu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4587-1267>.

Olha Andrieieva, Doctor of Political Science, Professor, Professor of the Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. E-mail: AndreevaOlga@knu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4587-1267>.

Наталія Ларіна, к. пед. н., доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: natali.larina@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/000-0001-5843-0765>.

Nataliia Larina, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Public Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine. E-mail: natali.larina@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/000-0001-5843-0765>.

Юрій Рубан, к. тех. н., доцент завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: yuriy.ruban@knu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7266-790X>.

Yurii Ruban, Candidate of Technology Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine. E-mail: yuriy.ruban@knu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7266-790X>.

Andrieieva, O., Larina, N., & Ruban, Y. (2024). Features of decentralization in the UK: experience of interaction between the government and civil society for Ukraine. *Public Administration and Regional Development*, 26, 1215-1232. <https://doi.org/10.34132/pard2024.26.06>